

Školský systém kamaldulov

Dôvody voľby tejto témy

V rámci prvého roka riešenia projektu s vyššie uvedeným názvom sme sa rozhodli okrem historického pozadia existencie a činnosti kamaldulov v Červenom Kláštore pátrať aj po stopách školského, resp. vedeckého systému rehole kamaldulov predovšetkým v Červenom Kláštore, prípadne aj na iných miestach Slovenska. Zahraničné ciele sme do úloh 1. roka riešenia projektu nebrali, pretože nám to nedovolil čas ani prostriedky.

K stanoveniu tohto cieľa nás viedli dva dôvody:

- samotný kamaldulský preklad zachovaný v jedinom exemplári v dvoch zväzkoch vydaných tlačou v roku 2002¹ a je známe, že kamalduli mali k tomuto prekladu pripravený aj slovník;²
- tvrdenie z predhovoru rukopisného vydania, autorom ktorého (tvrdenia) je J.Em. Ján Ch. kard. Korec, že kamalduli mali v Červenom Kláštore teologické učilište. Naším cieľom je bližšia špecifikácia tohto zaujímavého postrehu.³

Doterajšie výsledky výskumu

Ak neberieme do úvahy okolnosť, že základné diela – Kamaldulská Biblia a Latinsko-slovenský slovník – budú predmetom exegetického skúmania v 2. roku riešenia projektu, tak základným východiskom výskumu je hypotéza, že v čase prítomnosti kamaldulov v Červenom Kláštore tu bolo teologické učilište. Kamaldulskí rehoľníci boli v Červenom Kláštore v období 1711⁴ – 24. septembra 1782. Do kraja pri Dunajci v Pieninách prišli kamalduli zo Zobora pri Nitre.⁵

---

¹ *Swaté Biblia Slowenské aneb Pisma Swatého Částka I – II*, vyd. Hans Rothe a Friedrich Scholz v spolupráci s prof. Jánom Doruľom, tlač: Ferdinand Schöningh, Paderborn 2002. Preklad objavil farár v Cíferi Ľudovít Pavelits vo farskej knižnici a ako prvý ho preskúmal Vendelín Jankovič, ktorý publikoval o tomto objave svoju štúdiu: JANKOVIČ, V.: *Prvý slovenský preklad celého Písma svätého*. Verbum 1946-1947, s. 22-23. In: ŠIMONČIČ, J.: *Romuald Hadbávny a prvý slovenský preklad Svätého písma*. In: *Pútnik svätovojtešský*, SSV Trnava 2000, s. 103.

² *Syllabus dictionarij latino-slavonicus*, z roku 1763. In: KOVALČÍK, V.: *Kultúrna činnosť mníchov v Červenom Kláštore*, Slovenské pohľady 5/2008, s. 62.

³ KOREC, J. CH.: *Predhovor k slovenskému vydaniu rukopisu Kamaldulskej Biblie, 1. zväzok*, s.p.

⁴ Roku 1705 uviedol nitriansky biskup (predtým spišský prepošť) Ladislav Maťašovský v testamente, že kláštor pri Dunajci získala rehoľa kamaldulov-pustovníkov z Kongregácie Montis Coronae, ktorí mali ústredie vo Frascati pri Ríme. V roku 1711 začali rekonštrukciu objektov a v roku 1720 sa tam usadili s úmyslom zostať nastálo. Totiž až roku 1720 budovy definitívne pripadli kamaldulom. Michal Lacko uvádza rok 1710 ako rok prevzatia budov.

⁵ „Niektorí autori sa domnievajú, že aj sv. Andrej-Svorad a Benedikt boli kamalduli.“ ŠIMONČIČ, J.: *Romuald Hadbávny a prvý slovenský preklad Svätého písma*. In: *Pútnik svätovojtešský*, s. 100.

Do tohto dňa totiž museli kláštor opustiť, a to na základe dekrétu Jozefa II., ktorý im bol prečítaný dňa 24. apríla 1782.⁶ Tvrdenie o existencii teologického učilišťa – teologickej školy je v textoch publikovaných na túto tému pomerne všeobecné. Uvádzajú ho viacerí autori: kard. Ján Chryzostom Korec, V. Kovalčík, J. Šimončík a iní.

Exkurz do školskej histórie kartuziánov

Dôležitým údajom o školských počiatkoch ešte len budúceho teologického strediska kamaldulov je údaj o tom, že v 14. storočí, keď do Červeného Kláštora prišli v roku 1352 kartuziáni z Kláštoriska (Lapis Refugii), už priniesli k Dunajcu so sebou viaceré rukopisné diela: Biblia manualia, Martyrologium, Graduale et Antiphonale, Passionale, Homiliae beati Gregorii super Ezechielem prophetam, Augustinus super epistolas Johannis, Compendium theologiae veritatis. Tieto diela podľa predpokladu vznikli (= boli prepísané) na Skale útočiska a v inventári červenokláštorskej knižnice sa vykazovali ešte aj v roku 1552.⁷ Ten istý autor (V. Kovalčík) uvádza, že kartuziáni hneď po svojom príchode do Červeného Kláštora založili veľkú knižnicu a otvorili školu, ktorá je doložená v roku 1500.⁸ V kartuziánskych archívnych dokumentoch sa vyskytujú záznamy o dvoch významných pisároch, ktorí pracovali v skriptóriách na Skale útočiska a/alebo in Valle Lechnicz: prior Konrád a prior Jodokus. Obaja pôsobili koncom 15. a začiatkom 16. storočia.

Exkurz do školskej histórie kamaldulov

Rehoľu kamaldulov založil roku 980 sv. Romuald. Pomenovanie dostala podľa vrchu Camaldoli pri Arezze v Taliansku, kde mal Romuald chýrnu pustovňu. Meno tohto kláštora prešlo na celý rád. Základom tohto rádu je zdanlivo spoločný život, v skutočnosti ide o pustovníkov (= patres reclusi), pričom všetci žijú viac či menej prísnu formou samotárskeho života, aj keď ich cely boli v bezprostrednej blízkosti. Je to vlastne jediný pustovnícky rád v Cirkvi.⁹ Po niekoľkých storočiach sa kamaldulské kláštory určitým uvoľnením vzdali tohto prísneho života a bola v nich potreba reformy, ktorú previedol mních Paolo Giustiniani (+1528). Reforma priniesla vytvorenie dvoch prúdov: prvý zostal v nadobudnutom voľnejšom štýle, v ktorom zakotvil aj kláštor v Camaldoli a druhý prúd

⁶ STAVIARSKY, Š.: *Kamalduli v Lechnici*. In: Korzár, Košice 11.9.2008. In:

<http://www.cassovia.sk/korzar/clanok.php3?sub=11.9.2008/26088HI.2.12.2008>. Rok 1711 ako rok príchodu kamaldulov do Červeného Kláštora uvádza KOVALČÍK, V.: *Kultúrna činnosť mníchov v Červenom Kláštore*, s. 57.

⁷ GAJDOŠ, V.: *Doklady o knižnej kultúre kartuziánov na Slovensku*. In: V tichu kláštorov a knižníc, Bratislava 2004, s. 87-101. In: KOVALČÍK, V.: *Kultúrna činnosť mníchov v Červenom Kláštore*, s. 58.

⁸ Porov. KOVALČÍK, V.: *Kultúrna činnosť mníchov v Červenom Kláštore*, s. 59.

⁹ LACKO, M. SJ.: *Kamalduli na Slovensku (Zobor, Červený Kláštor)*. Most 1967, č. 3, s. 145.

prijal reformu P. Giustinianiho a jeho centrom sa stal kláštor na vrchu Monte Corona pri Perugii, neskôr to bola pustovňa pri Frascati neďaleko Ríma. Slovenskí kamalduli patrili do druhého reformovaného, teda prísneho prúdu kamaldulov Montis Coronae a je veľmi pôsobivé, že aj prostredie masívu nad Dunajcom z poľskej strany Červeného Kláštora sa nazýva Koruna, v súčasnosti *Tri koruny*.¹⁰ Hlavnou náplňou práce kamaldulov je modlitba, rozjímanie, duchovné čítanie a štúdium.¹¹

Kamaldulská teologická škola v Červenom Kláštore

Vlastimil Kovalčík v svojom článku o kultúrnej činnosti mníchov v Červenom Kláštore výslovne tvrdí, že v rokoch 1745-1772 tu bolo „tzv. professorium, čiže vysoká teologická škola¹², v ktorej sa vzdelávali chóroví rehoľníci pre kamaldulské kláštory v Uhorsku“. ¹³ Na čele učilišťa stál „direktor klerikov“, ktorého ustanovovala generálna kapitula.

Prvé svetlo do danej problematiky môže vnieť obsah výrazu „professorium“. Totiž ide o to, či pod týmto výrazom treba rozumieť zbor profesorov alebo nejaký úkon súvisiaci so skladaním rehoľných sľubov. Riešeniu môže pomôcť aj fakt, že tento výraz je v niektorých univerzitách v používaní dodnes. V štatúte Vysokej školy filozoficko-teologickej vo Frankfurte nad Mohanom sa professorium definuje ako „Konferencia profesorov a docentov, ktorí sú členmi vysokoškolskej konferencie... Professorium slúži na informovanie a na formáciu mienok v otázkach, ktoré sa týkajú vysokej školy... professorium vedie a zvoláva rektor vysokej školy...“¹⁴ Na univerzite v Heidelbergu sa pod výrazom „Professorium“ rozumie asi 3-minútové vystúpenie nových profesorov, ktorí majú možnosť svojím vystúpením pred študentmi poskytnúť niektoré informácie o osobných stanoviskách k niektorým skúmaným otázkam.¹⁵ Inde sa pod týmto výrazom jednoducho rozumie zoznam, resp. kolégium profesorov.¹⁶ Z toho azda môže vyplývať názor, že professorium zrejme nebola rehoľná ustanovizeň skladania rehoľných sľubov (= votum professio, professio religiosa, prima-secunda-tertia /perpetua/ professio), ale naozaj zhromaždenie profesorov na

¹⁰ KOVALČÍK, V.: *Kto preložil kamaldulskú Bibliu a vytvoril latinsko-slovenský slovník?* In: Slovenské pohľady, roč. 119, č. 12, r. 2003, s. 90-91.

¹¹ Porov. LACKO, M. SJ.: *Kamalduli na Slovensku (Zobor, Červený Kláštor)*. s 147.

¹² Jozef Šimončík a Michal Lacko uvádzajú, že Generálna kapitula kamaldulov presťahovala teologickú školu už v roku 1769 do Majku (dnešné Maďarsko) a v Červenom Kláštore zostali iba prestárlí rehoľníci. Tamajší pobyt sa pre mimoriadne pekné prostredie začal chápať ako rekreácia. In: ŠIMONČÍK, J.: *Romuald Hadbávny a prvý slovenský preklad Svätého písma*. In: Pútnik svätovojtešský, s. 100.

¹³ KOVALČÍK, V.: *Kultúrna činnosť mníchov v Červenom Kláštore*, s. 60.

¹⁴ *Ordnung für das Professorium*. In: <http://www.sankt-georgen.de/ordnungen/ordnung-professorium.html>. 2.12.2008.

¹⁵ Porov. *Professorium*. In: <http://www.uni-heidelberg.de/termine/professorium2008.html>. 2.12.2008.

¹⁶ Porov. Katolícko-teologická fakulta Erfurt. In: http://www.uni-erfurt.de/theol/studiengaenge/kirche_und_kultur/professorium.htm. 2.12.2008.

nejaký výkon týkajúci sa školského systému alebo jednoducho výraz označujúci existenciu teologického školského strediska.

Zaujímavý je údaj uvedený na web-stránke Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra, podľa ktorého v deň prečítania dekrétu Jozefa II. (24.4.1782) o zrušení kamaldulov v Uhorsku bolo v Červenom Kláštore 17 rehoľníkov (z toho 8 pátrov, 4 brátri a 4 klerici) a 13 svetských služobníkov.¹⁷ Počet klerikov v jednom kláštore nie je zanedbateľný a ak je údaj spoľahlivý, možno sa prikláňať k mienke, že v Červenom Kláštore naozaj existovala teologická škola, resp. stredisko rehoľnej formácie. Počet pátrov by totiž bol privysoký, ak by to nemali byť profesori tunajšej teologickej školy.

V doteraz dostupných materiáloch sa výraz „professorium“ vyskytuje v aktách posvätných vizitácie pustovne sv. Antona pustovníka v údolí Lechnica zo dňa 22.-23. júla 1742, kde je uvedené: „Statuitur eremus Scepusiensis pro Professorio, in qua omnes professi, completo biennio novitatus teneantur et debeant permanere de familia usquequo fuerint S(acr)o Presbyteratus Ordine insigniti, sub cura tamen directoris eligendi.“¹⁸ Tento archívny zápis teda dokazuje ustanovenie kamaldulskej pustovne v Červenom Kláštore ako sídla noviciátu, ktorý trval 2 roky a jeho náplňou mala byť príprava na prijatie sviatosti kňazstva. Na čele professoria mal byť direktor, ktorý mal byť volený. Ďalšie zápisy z tej istej vizitácie pustovne v Červenom Kláštore hovoria o kompetenciách direktora Professoria klerikov vo veciach hmotného zabezpečenia, vo veci morálnej teológie, vo veci mimoriadneho spovedníka a iných liturgických úkonov. Ďalšie detailnejšie informácie o tomto professoriu môžu priniesť materiály z archívov v Prešove a Budapešti, čo bude predmetom výskumu v druhej časti projektu.

V súvislosti s kamalduským prekladom Písma sa v úvahách niektorých autorov objavujú kombinácie, ktoré pracujú s ideami vlastenectva medzi kamalduskými rehoľníkmi.¹⁹ Z toho by vyplývalo, že tento preklad Biblie by mal byť výrazom snáh o kodifikáciu jazyka, pretože medzi mníchmi vtedy rástlo národné povedomie. Na jednej strane treba priznať, že ak sa Biblia dala preložiť do niektorého jazyka, potom ten jazyk v takomto preklade dostáva isté právo na existenciu a akceptáciu. Na druhej strane – ak by sme túto hypotézu prijali – museli by sme odpovedať na otázku: Prečo sa potom kamalduský

---

¹⁷ Porov. údaje in: <http://www.juls.savba.sk/varia/6/pages/Varia6-220-221.pdf.2.12.2008>.

¹⁸ *Slovak Studies IX.*; *Historica VI.*, Slovak Institute Cleveland-Rome 1969, s. 148.

¹⁹ Otázky súvisiace s národnostnými otázkami riešila vizitácia v Červenom Kláštore v roku 1721, ktorá zdôraznila bod z generálnej kapituly v roku 1720: „*Quia magnus abusus irrepsit, ut unus alteri nationalitatem exprobet, ideo Patres Definitores mandant, ut transgressores graviter in visitatione puniantur*“. Vizitátori Felix a Bartholomeus povzbudzujú všetkých a každého zachovať si jazyk neporušený. In: *Slovak Studies IX.*; *Historica VI.*, s. 131.

preklad zachoval iba v jedinom exemplári, a nebol rozšírený po celom Slovensku? Prečo s tým nesúvisí nejaké ďalšie dielo, ktoré by ukázalo na životaschopnosť takto používaného jazyka napr. formou prekladu nejakého klasického diela, ako sa to robilo v prípade bernolákovčiny, kde sa táto myšlienka realizovala Palkovičovým prekladom a prekladmi diel svetovej klasiky? Okrem toho v kamaldulskom preklade máme jedno špecifikum: na konci 2. zväzku (s. 767nn) máme *Index lectionum, Epistolarum et Evangeliorum qua in Ecclesia juxta Ritum Missalis Romani legunt*. Je to celkom špeciálny a dômyselný typ lekcionára, ktorý sa používal pri bohoslužbách. Teda kamaldulský preklad bol zhotovený na praktické pastoračné účely. Zdá sa, že tento jazykovo-vlastenecký motív, o ktorom píše V. Kovalčík, nie je veľmi pravdepodobný. Ak prof. M. Lacko spomína závet biskupa L. Maťašovského a v ňom odporúčanie, aby do komunity v Červenom Kláštore prijímali *filios patriae*, to mohlo mať aj iba praktické dôvody účinnejšej pastorácie medzi tamojším obyvateľstvom, s pomocou ktorého sa zrejme rátalo pri udržiavaní kláštora. Výslovne prejavená vôľa nitrianskeho biskupa L. Maťašovského na preklad Písma sa v jeho testamente nenašla.²⁰ Ak by sa však v tomto smere predsa len niečo mohlo nájsť, bolo by to treba hľadať v archívoch zoborského kláštora kamaldulov, pretože prípadné dohody už mohli jestvovať predtým, keď kamalduli na Zobore mali od roku 1691 svoj kláštor²¹ a odkiaľ mohli mať celkom bezprostredný kontakt s nitrianskym biskupom L. Maťašovským, ktorý zomrel roku 1705. Štúdie Vendelína Jankoviča ako aj V. Kovalčíka uvádzajú, že existujú isté súvislosti jazyka kamaldulskej Biblie s nárečiami z okolia Nitry.

Za pozoruhodné tvrdenie možno považovať údaj V. Kovalčíka o maďarskom slavistovi Ferencovi Gregorovi, ktorý sa v otázke kamaldulského slovníka prikláňa k Romualdovi Hadbavnému ako autorovi, pričom (F. Gregor) tvrdí, že v tento slovník má západoslovenské nárečia ako osnovu a východoslovenské výrazy v jeho obsahu.²² To by mohlo dávať predpoklad, že práce na slovníku sa začali ešte azda v zoborskom kláštore a dokončené boli v Červenom Kláštore, hoci to nie je nevyhnutné a jediné riešenie.

Významný údaj pre skúmanie kamaldulského rukopisu je charakteristika písma Romualda Hadbavného, ktorú prináša Jozef Šimončíč: „je to kultivované písmo s miernym

---

²⁰ KOVALČÍK, V.: *Kto preložil kamaldulskú Bibliu a vytvoril latinsko-slovenský slovník?* s. 94.

²¹ STAVIARSKY, Š.: *Kamalduli v Lechnici*. In: Korzár 11.9.2008. In: <http://www.cassovia.sk/korzar/clanok.php3?sub=11.9.2008/26088HI>

²² Porov. KOVALČÍK, V.: *Kto preložil kamaldulskú Bibliu a vytvoril latinsko-slovenský slovník?* s. 98.

sklonom doľava, niektoré písmená sú akoby tlačené, riadky rovné, okraje pravidelné, nie je to však písmo prekladu Svätého písma, tento rukopis vyhotovil iný člen z ... predlôh.“²³

Životopisné údaje o Romualdovi Hadbavnom

Štefan Hadbavný (rehoľným menom Romuald) sa narodil 10.11.1714 v Machalovciach pri Spišskom Štvrtku. Gymnázium absolvoval asi v Levoči, nevedno kedy vstúpil do rehole kamaldulov. Teologické vzdelanie nadobudol v teologickom professoriu v Nitre (bol tam do roku 1745). Za kňaza bol vysvätený 29. augusta 1740 a predtým dňa 10. júna 1739 za diakona.²⁴ V. Jankovič odhaduje, že Romuald pobudol v Nitre asi 10 rokov. Roku 1744 sa Romuald stal členom červenokláštorskej komunity. Ak jeho príchod znamenal presun rozhodujúceho intelektuálneho potenciálu (professorium v Červenom Kláštore bolo zriadené roku 1745), tak to veľmi zvyšuje pravdepodobnosť o jeho autorstve prekladu Biblie. Romuald Hadbavný prechádzal postupne mnohými funkciami v komunite: bol, archivárom, dozorcom disciplíny, správcom, kostolníkom, duchovným poradcom, zapisovateľom a pod. Podľa V. Kovalčíka sa Romuald práve pre svoje nadanie (ktoré sa malo využiť pre iné ciele) nikdy nestal priorom kláštora. Najvyššiu funkciu zastával roku 1747, keď ho generálna kapitula menovala do Kalenbergu za asistenta (vikára) rakúsko-uhorskej provincie.²⁵ To dokazuje, že musel ovládať latinčinu, nemčinu, maďarčinu, čo mu bolo jedinečne užitočné pri prekladoch a písaní slovníka.

Určitým argumentom v otázke možnosti Romualdovho autorstva prekladu Biblie je to, že 8 rokov zastával funkciu, ktorá sa nazývala cellerarius (= správca sklepu, sklep majster). Znamenalo by to, že pri vykonávaní tejto funkcie sa Romuald nemohol plne venovať prekladaniu. Nie je to však závažný argument, pretože hospodárstvo v Červenom Kláštore nebolo veľké, a teda pre jeho správcu nebolo ani náročné.

Zaujímavou skutočnosťou v Hadbavného živote bol údajne rehoľný trest, ktorý mu uložila Generálna kapitula v roku 1761. Týmto trestom bol pobyt v Lanseri (Landszeri pri Šoproni²⁶). Dôvod tohto trestu nie je známy. Autori²⁷ uvažujú o troch možnostiach: buď to boli vnútorné rozpory v červenokláštorskej komunite, alebo sa o to zasadil spišský prepošt v kauze sporu tohto kláštora s farnosťou v Starej Vsi alebo nakoniec to bol exemplárny trest

²³ ŠIMONČIČ, J.: *Romuald Hadbavný a prvý slovenský preklad Svätého písma*. In: Pútnik svätovojtešský, s. 101.

²⁴ ŠIMONČIČ, J.: *Romuald Hadbavný a prvý slovenský preklad Svätého písma*. In: Pútnik svätovojtešský, s. 101.

²⁵ Porov. KOVALČÍK, V.: *Kto preložil kamaldulskú Bibliu a vytvoril latinsko-slovenský slovník?* s. 100.

²⁶ ŠIMONČIČ, J.: *Romuald Hadbavný a prvý slovenský preklad Svätého písma*. In: Pútnik svätovojtešský, s. 100.

²⁷ Tri možnosti uvádzam podľa autorov Jankoviča a Kovalčíka.

za preklad Biblie a slovníka v slovenskom jazyku. Tí autori, čo majú tendenciu pripisovať preklad Romualdovi, tí sa prikláňajú k tretej verzii, totiž že trest dostal Romuald údajne preto, že neoznámil napr. vikárovi, že v Červenom Kláštore sa prekladá Biblia do slovenského jazyka. Ako argument slúži úvodná veta z Hadbavného spisu o histórii komunity v Červenom Kláštore, kde sa výslovne spomína súhlas generálneho vikára provincie na napísanie takejto histórie. Bolo to v roku 1767, čo bolo 4 roky po návrate z Lanseru (Landszeru). Tento argument však nepovažujeme za závažný, pretože aj v iných časoch boli mnísi jednoducho presúvaní z jednej komunity do druhej. Tak napr. roku 1730 sa počas vizitácie generálneho vikára „germáno-uhorskej národnosti“ Severína a jeho asistenta Demetria rozhodlo, že z červenokláštorskej famílie budú prelození traja mnísi: P. Matúš do pustovne v Lansee, P. Jozef do pustovne vo Viedni a Fr. Wolfgang do pustovne v Nitre. Podobne to bolo v rokoch 1733 (Fr. Pantaleon a P. Gerardus do Lansee).²⁸

V tejto fáze výskumu je zatiaľ isté len to, že v Lansee (Landszer) existovalo rehoľné väzenie. Záznam o jeho zriadení sa nachádza aj v zápise vizitácie v Červenom Kláštore zo dňa 22. júla 1742: „Praecipitur P. Superiori Landsee, ut faciat carcerem in dicta eremo Landseniensi pro puniendo religiosorum defectus juxta praescriptum nostrae Constitutionis sub poena depositionis ab officio.“²⁹ Väzenie malo byť teda vnútorné, výlučne určené pre rehoľníkov, ktorí sa nejakým spôsobom previnili proti rehoľným predpisom. Príkaz zriadiť toto väzenie je uložený pod hrozbou zosadenia z úradu. Možno preto predpokladať, že páter superior s jeho zriadením dovedy z nejakých dôvodov otáľal.

Romuald Hadbavný zomrel dňa 30.8.1780. Jeho pamiatku si mnísi v Červenom Kláštore uctili 9-týždňovými zádušnými omšami, v čom autori (Šimončič, Jankovič, Kovalčík) vidia veľké vyznačenie jeho zásluhám o pustovňu v Červenom Kláštore.

Iný dátum smrti predpokladá Michal Lacko, SJ., ktorý uvažuje o tom, že keď bol Romuald Hadbavný preložený do Landszeru, tak si so sebou vzal aj rukopis slovenského Písma. Po zrušení kamaldulov (1782) sa dostal za farára do Hontianskych Nemiec (M. Lacko stotožňuje Romualda s Imrichom Hadbavným) a potom sa cez dvoch držiteľov (Šimona a Jozefa Kubányiovcov dostal do Cífera pri Trnave. Tam si tento preklad 150 rokov nikto nevšimol, až do roku 1945-46, keď bol objavený.³⁰ Igor Janota³¹ ho spomína pod menom Štefan. Jednoduché pátranie v matrikách na Slovensku (farnosť Jánovce, resp. štátne archívy) by mohlo celú záležitosť osvetliť.

²⁸ Porov. *Slovak Studies IX.*; *Historica VI.*, s. 142-144.

²⁹ *Slovak Studies IX.*; *Historica VI.*, s. 148.

³⁰ Porov. LACKO M. SJ., *Kamalduli na Slovensku* (Zobor, Červený Kláštor), s. 166-167.

³¹ Porov. JANOTA, I.: *Prvá slovenská Biblia*. In: *Slovenská republika*, 1997, roč. 5, č. 138, s. 8-9.

Predbežné konklúzie v otázke teologickej školy

Je prakticky isté, že v Červenom Kláštore bola v rokoch 1745-1772, ktorá sa uvádza v prameňoch a v štúdiách. Jej zriadenie je uvedené už v zápisoch z roku 1742. Na jej označenie sa vtedy používal výraz „professorium“, čo znamená spoločenstvo učiteľov, ktorí poskytovali vzdelanie študentom teológie, ktorí boli členmi rádu kamaldulov. Zrejme nešlo o striktné oddelenie školy od rehoľnej formácie. Bola to teda vnútorná inštitúcia rádu, niet správ o nejakých širších ambíciách tohto strediska, pokiaľ ide o vzdelávanie aj iných študentov ako kamaldulov. Škola tu bola presťahovaná zo Zobora, nevedno z akých dôvodov. Rozhodujúca, aj keď nie priamo, tu mohla byť osobnosť biskupa Ladislava Maťašovského, ktorý daroval Červený Kláštor kamaldulom.

Kamaldulský preklad Biblie a slovník je dielo, ktoré si predpokladá roky práce. Nie je vylúčené, že preklad mohol začať vznikať už na Zobore a celý mohol byť dokončený v Červenom Kláštore.

Dominantnou osobnosťou tejto teologickej školy bol Romuald Hadbavný, na ktorého príchod sa viaže začiatok existencie teologickej školy. Z jeho života sú známe jeho funkcie v kláštore, ale škola sa priamo nespomína. Otázkou je to, že prečo nebol ani jedno obdobie priorom komunity. Vieme, že asi 1 rok (1747) bol asistentom vikára provincie.

Romuald Hadbavný bol v roku 1761 záhadne preložený do Landszeru. Dôvod tohto preloženia nie je známy, autori sa domnievajú, že toto preloženie má súvis s kamaldulským prekladom Biblie a slovníkom a uvádzajú v pozadí aj národnostné otázky. Preklad Biblie a národnostné spory môžu mať vzájomnú súvislosť a podmieňovať sa. To mohlo byť príčinou Romualdovho preloženia do Landszeru pri Šoproni.

Záver života mnícha Romualda nie je jasný. Niektorí uvádzajú jeho smrť na rok 1780, iní autori (M. Lacko) predpokladá neskorší dátum a identifikuje Romualda s Imrichom Hadbavným, farárom v Hontianskych Nemciach, čím vysvetľuje aj cestu tohto jediného zachovaného exemplára Písma cez Hontianske Nemce do Cífera.

Perspektívy ďalšieho výskumu

Po preštudovaní dostupných štúdií a publikácií a po oboznámení sa so základnými údajmi o teologickej škole v Červenom Kláštore zostávajú podľa mojej mienky ešte nasledujúce pramene, ktoré bude treba preštudovať aj s nasledujúcimi cieľmi:

- bádať v archívoch v Lanseri (Landszeri) (vyhnanstvo /?/ R. Hadbavného) a podľa možnosti zistiť dôvody tohto preloženia najmä v súvislosti s prekladom Biblie a zostavením slovníka;
- bádať v archívoch v Kalenbergu (R. Hadbavný tam bol r. 1747 asistentom vikára provincie) a podľa možnosti zistiť charakteristiku R. Hadbavného, náplň jeho práce a azda aj dôvody skorého ukončenia výkonu tejto funkcie (ak tam bol iba 1 rok);
- bádať v archívoch v Monte Corona, resp. v pustovni Camaldoli vo Frascati pri Ríme (kamaldulské centrú; generálna kúria je vo Frascati, tam je aj archív, študoval ho M. Lacko)
- preskúmať archív v Budapešti a získať materiály: *Generalis elenchus librorum penes sublatos conv. ord. religiosorum Camaldulensium et monalium s. Clarae reperibilium. Bibliotheca R. P. Camaldulensium Rubri Claustri*. Rok vzniku: 29. máj 1782, rozsah 13 strán, uloženie: Egyetemi Könyvtár Budapest, signatúra: J 15/2. Počet záznamov: 446 titulov.³² Archív v Budapešti študoval J. Vozár;³³
- bádať v archíve Prešovského arcibiskupstva. Niektoré dokumenty sa podľa M. Lacka nachádzajú aj v tomto archíve (od r. 1820 patrilo Červený Kláštor tomuto arcibiskupstvu);
- vyhládať v matrikách životopisné údaje o Romualdovi Hadbavnom: jeho krstné meno, zistiť identitu farára Imricha Hadbavného v Hontianskych Nemciach (či ide o Romualda alebo nie).

Prof. ThBibl.Lic. ThDr. Anton Tyrol, PhD.

Teologický inštitút TF Katolíckej univerzity v Ružomberku

Spišské Podhradie

³² *Knižnice a informácie*, roč. 33 (2001), č. 4, s.174.

³³ ŠIMONČIČ, J.: *Romuald Hadbavný a prvý slovenský preklad Svätého písma*. In: Pútnik svätovojeťský, s. 101.

Literatúra

- Swaté Biblia Slowenské aneb Pisma Swatého Částka I – II*, vyd. Hans Rothe a Friedrich Scholz v spolupráci s prof. Jánom Doruľom, tlač. Ferdinand Schöningh, Paderborn 2002.
- GAJDOŠ, V.: *Doklady o knižnej kultúre kartuziánov na Slovensku*. In: V tichu kláštorov a knižníc, Bratislava 2004.
- JANKOVIČ, V.: *Prvý slovenský preklad celého Pisma svätého*. Verbum 1946-1947.
- JANOTA, I.: *Prvá slovenská Biblia*. In: Slovenská republika, 1997, roč. 5, č. 138.
- Knižnice a informácie*, roč. 33 (2001), č. 4.
- KOREC, J. CH.: *Predhovor k slovenskému vydaniu rukopisu Kamaldulskej Biblie, 1. zväzok*, s.p.
- KOVALČÍK, V.: *Kto preložil kamaldulskú Bibliu a vytvoril latinsko-slovenský slovník?* In: Slovenské pohľady, roč. 119, č. 12, r. 2003.
- KOVALČÍK, V.: *Kultúrna činnosť mníchov v Červenom Kláštore*, Slovenské pohľady 5/2008.
- LACKO, M. SJ.: *Kamalduli na Slovensku (Zobor, Červený Kláštor)*. Most 1967, č. 3.
- Slovak Studies IX.*; *Historica VI.*, Slovak Institute Cleveland-Rome 1969.
- STAVIARSKY, Š.: *Kamalduli v Lechnici*. In: Korzár, Košice 11.9.2008.
- ŠIMONČIČ, J.: *Romuald Hadbávny a prvý slovenský preklad Svätého písma*. In: Pútnik svätovojtešský, SSV Trnava 2000.
- <http://www.cassovia.sk/korzar/clanok.php3?sub=11.9.2008/26088HI>. 2.12.2008
- <http://www.sankt-georgen.de/ordnungen/ordnung-professorium.html>. 2.12.2008.
- <http://www.uni-heidelberg.de/termine/professorium2008.html>. 2.12.2008.
- http://www.uni-erfurt.de/theol/studiengaenge/kirche_und_kultur/professorium.htm. 2.12.2008.
- <http://www.juls.savba.sk/varia/6/pages/Varia6-220-221.pdf>. 2.12.2008.
- <http://www.cassovia.sk/korzar/clanok.php3?sub=11.9.2008/26088HI>